

РЕПЕТІЙ Світлана

кандидат психологічних наук, докторант кафедри
культуроології та філософської антропології
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова

РОЗВИТОК ДУХОВНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА НАБУТТЯ АЛЬТРУЇЗМУ

Сьогодні, щоб вивести країну із кризового стану, все більш зрозумілим стає те, що людям потрібно звернути увагу на свої внутрішні якості. Взаєморозуміння, взаємоповага, уміння дослухатись один до одного, толерантність – такі якості необхідні для конструктивної роботи в команді, мотивованій єдиною метою. Для цього необхідно розвивати в собі таку якість як альтруїзм.

Поняття «альтруїзм» у науці розглядається як світоглядна позиція людини, що передбачає дружнє, доброзичливе, милосердне, миролюбиве ставлення до інших. За загальноприйнятим визначенням, світогляд – це сукупність переконань, оцінок, поглядів та принципів, які визначають найзагальніше бачення та розуміння світу і місце особистості у ньому, а також її життєві позиції, програми поведінки та діяльності.

Центральна ідея альтруїзму – ідея безкорисливої діяльності, яка здійснюється в інтересах інших людей, що не передбачає винагороди.

На жаль, Інтернет, мобільні телефони, планшети, телебачення, різні гаджети, якими користується більшість людей сьогодення, сприяють розвитку самотності, відчуженню,

а, отже, розколу суспільства. Як зазначає Н. Хамітов: «Людина з планшетом-на-всі-випадки-життя стає додатком Інтернета, хоча вважає, що саме Інтернет є її додатком» [5, с. 187]. Далі вчений підкреслює, що ми маємо явище, яке можна назвати «Хомо гугл-сапієнс». Автор попереджає: «Ця метафора викликається самим життям, оскільки в таких індивідах відбувається достатньо глибинні зміни людської природи. І ці зміни відбуваються не тільки в мисленні, але і в бутті, у вчинках і у відносинах» [5, с. 197].

Такий рівень буття характерний для людей із буденним світоглядом. Як зазначають Н. Хамітов та С. Крилова: «Людина із буденним світоглядом абсолютно залежна від переважаючих ідеологічних установ та цінностей. Головною рисою людини із буденним світоглядом є її несамостійність. Носій буденного світогляду знаходиться під впливом маси людей. Буденний світогляд не є творчим і не володіє здібністю до саморозвитку» [3, с. 218-219]

Звільнитись від впливу такого штучного інтелекту, на нашу думку, можливо шляхом внутрішнього самотворення. На це здатна людина з особистісним світоглядом. Відомо, що індивід стає особистістю в міру того, як у нього формується свідомість, самосвідомість, утворюється система психічних властивостей, здатність брати участь у житті суспільства, виконувати соціальні функції.

Нас цікавить думка С. Крилової щодо особистості як носія особистісного світогляду, яка зазначає, що «особистість – це глибинна реальність внутрішнього світу людини, яка характеризується унікальністю та відкритістю, що реалізуються в самопізнанні, самотворенні й проявляються у вчинках, відносинах або артефактах культури» [4, с. 111].

Показником особистісного світогляду є глибокий аналіз свого існування, місця в суспільстві.

У «Словнику філософської антропології» особистісний світогляд розглядається як «світогляд, що відображує граничне буття людини і відрізняється самостійністю, критичністю та творчим характером. Особистісний світогляд передбачає самосвідомість і самопізнання, внутрішній погляд, увагу до динаміки розвитку внутрішнього світу. Особистісний світогляд є підвалиною створення нових цілей, ідеалів та цінностей [3, с. 217].

Потрібно зазначити, що світогляд – це, насамперед, явище духовного світу людини, фундаментом якого є свідомість. Поняття свідомості займає вагоме місце у дослідженнях багатьох учених.

За загальноприйнятим визначенням, свідомість – це здатність людини пізнавати навколишній світ і саму себе за допомогою мислення і розуму. Н.Хамітов розглядає свідомість як спрямовану мисленнєву активність, що відображує і трансформує буття. [3].

Таким чином, людина, що розвиває в собі альтруїзм, який відображується в поведінкових актах, трансформує навколишнє середовище. І якщо така праця над собою набуває системності, можна сказати, що особистісний світогляд набуває рис філософського.

На думку І. Огієнка, до складу свідомості та самосвідомості входять найважливіші життєві потреби, погляди, інтереси, ставлення до навколишньої дійсності і до себе самого як до індивіда.

Самосвідомість – це виділення людиною себе із об'єктивного світу, усвідомлення свого ставлення до світу, себе як особистості, своїх дій, думок, чуттів, бажань, інтересів.

За Е.О. Помиткіним, духовний рівень свідомості людини характеризується «розумінням того, що Всесвіт – єдиний організм, а Земля – його невід'ємна частина» [1,с.86].

Отже, рівень «духовної самосвідомості особистості характеризується усвідомленням себе та інших єдиними клітинами Всесвіту, що впливає на взаємостосунки та поведінку»[2,с.149].

В основі альтруїзму лежить система ціннісних орієнтацій. Ціннісні орієнтації в житті людини свідчать про її духовну спрямованість.

Цінності відіграють важливу роль як у житті окремої людини, так і в житті суспільства. Сформована ієрархія ціннісної орієнтації людини є основою для прийняття рішень і її поведінки.

Сенсом існування людини як такої є її потреба у духовних цінностях, підпорядкування їм свого життя. Показником рівня розвитку духовності особистості є здатність орієнтуватися на вищі універсальні Абсолютні цінності: Віру, Надію, Любов і спрямованість на реалізацію ідеалів Краси, Добра та Істини в повсякденному житті.

Для особистості, яка свідомо здійснила вибір щодо розвитку альтруїзму необхідно духовно самовдосконалюватись, розвивати особистісний світогляд до рівня філософського.

Список використаних джерел:

1. Помиткін Е. О. Формування духовних цінностей старшокласників у діяльності шкільної психологічної служби: дис. канд. психол. наук: спец. 19.00.07 – "Педагогічна та вікова психологія". – К., 1998. – 259 с.

2. Репетій С.Т. Розвиток духовності майбутнього спеціаліста як необхідна умова його професійного зростання / С.Т. Репетій // Вісник Інституту розвитку дитини. – К., 2014. – С.147 – 153.

3. Философская антропология: словарь / Под редакцией доктора философских наук, профессора Н. Хамитова. – К. : КНТ, 2016. – 472 с.

4. Хамитов Н., Крылова С., Минеева С. Этика и эстетика. Словарь ключевых терминов. – К. : КНТ, 2009. – 336 с.

5. Хамитов Н. В. Философско-антропологические эссе. – К. : КНТ, 2018. – 284 с.